

Я.О. Переверзева

Житомирський державний університет

імені Івана Франка

Науковий керівник :

канд..пед.наук, доцент Папіжук В.О.

ЗАСТОСУВАННЯ НАОЧНОСТІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (ФРАНЦУЗЬКОЇ)

При вивченні іноземної мови наявність зацікавленості - один з головних чинників, так як обсяг матеріалу, що запам'ятовується, великий і, отже, процес навчання носить тривалий характер.

Проблема застосування різних видів наочності на уроках іноземної мови в середній школі є актуальною в сучасній освіті, про що свідчить значна кількість наукових розвідок: Безкоровайна Ю., Малкіна Н. А., Мороз С., Москалюк Л.В., Дроздовська І.В., Карпова К. Б., Лур'є А. С., Ляховицький М. В. , та ін. Особливо важлива роль наочності в процесі розвитку мислення у на початковому етапі вивчення іноземної мови. Ефективність оволодіння мовним матеріалом школярами залежить від правильного поєднання різних видів наочності, їх використання в тісному зв'язку з різними формами, методами та прийомами навчання, підтримання мотивації до вивчення іноземної мови в цілому. Формування іншомовної комунікативної компетентності у дітей неможливе без доцільного застосування різних видів наочності[1,с.230].

Метою статті є показати способи формування лексичних навичок учнів основної школи засобами наочності.

Наочність – один із принципів навчання, що передбачає вивчення матеріалу на основі живого й безпосереднього сприймання учнями явищ, процесів, засобів дії або їхніх зображень, які вивчаються. Особливе місце принцип наочності посідає під час вивчення іноземних мов. Наочність створює умови для чуттєвого сприймання, приносить іншу дійсність у навчально-виховний процес. Особливістю викладання іноземної мови у школі є те, що учні вивчають її у штучних умовах, коли необхідно широке використання засобів наочності, що виконує різні функції. Наочність служить опорою в розумінні сприйнятого на слух матеріалу, в іншому – забезпечує правильне осмислення його на етапі ознайомлення, у третьому – завдяки наочності створюються умови для практичного використання матеріалу, кращого його розуміння та активного використання учнями[7].

Принцип наочності відіграє особливу роль у навчанні іноземної мови. При освоєнні іноземної мови виникає завдання - створити систему відображення об'єктивного світу в формах другої мови. У шкільних умовах

навчання при відсутності іншомовного середовища об'єктивний світ моделюється за допомогою наочності. Використовуючи різні засоби наочності: предмети, макети, картини, жести, рухи, діафілми, кінофільми і т. п., вчитель у навчальних цілях моделює фрагменти об'єктивної дійсності, які асоціюються учнями з відповідними іншомовними формами в процесі здійснення навчальної комунікації. У результаті цього форми іноземної мови стають для учнів відображенням відповідних фрагментів об'єктивного світу і носіями певної інформації, обмін якою здійснюється при спілкуванні в тій чи іншій ситуації.

При навчанні іноземної мови наочність є не тільки важливим засобом семантизації, а й засобом оволодіння ситуативної обумовленістю мови. За допомогою наочності створюються навчальні ситуації, в яких відпрацьовується усна комунікація і освоюється таким чином мовна реакція на об'єктивну дійсність і життєві ситуації.

Таким чином, наочність у навчанні іноземної мови в практичних цілях допомагає розкрити зміст висловлювань і моделює життєві ситуації, в яких відбувається комунікація. Принцип наочності в застосуванні до навчання іноземної мови виступає у формі ситуативної наочності.

Наочність під час вивчення іноземних мов створює умови для чуттєвого сприймання, упредметнює занурення в іншомовне середовище, підвищує пізнавальну активність [1, с.233].

При вивченні іноземної мови, різні види наочності сприяють кращому розумінню та засвоєнню іноземної мови, її лексичних одиниць, граматичних структур, фонетичного аспекту. Розрізняють два види наочності: слухова (озвучення образу) та зорова (вербально – графічна). Щоб показати творчий підхід до навчального процесу, втілити поставлені дидактичні завдання за допомогою навчального матеріалу, викладач має уміти поєднувати слово і різні види наочності. У своїх працях О.С. Казачинер вказує на те, що наочні посібники в навчальному процесі виконують три основні функції: вони є засобом управління пізнавальною діяльністю учнів, засобом виховання, джерелом інформації.

Предмети, дії або картини, що їх демонструють, виступають джерелом сприймання. При такому демонструванні зорове сприймання, поєднуючись із слуховим, сприяє правильному сприйманню нового слова й міцному закріпленню його у свідомості учнів. Поєднання різних видів наочності буде сприяти ефективному і більш швидкому оволодінню матеріалом. Тим не менш, серед багатьох методистів, зокрема в працях К. Б. Карпова, А. С. Лур'є та М. В. Ляховицького існує думка, що недоцільно говорити про керівну роль слухової чи зорової наочності в процесі навчання іноземної мови. Якщо вони будуть використовуватися взаємопов'язано, учні більш ефективно будуть опановувати поданий під час уроку матеріал. Ці види наочності однаково важливі для більш ефективного процесу навчання іноземної мови [2, с. 35].

У процесі навчання французької мови на початковому етапі її вивчення використовуються різні види наочності. Важливе місце на уроках

іноземної мови займає образотворча наочність, яка має на меті дати відображення реального світу (малюнки, фотографії, картини). Учитель на уроці дуже часто використовує наочність цієї групи. Її перевага в тому, що вони можуть замінити дійсний предмет зображеннями, тому що показати реальний предмет найчастіше важко чи неможливо (наприклад, тварин, явища природи, історичні події тощо). Дана група наочності дозволяє формувати різноманіття уявлень про країну, мова якої вивчається, про різні сторони життя людей, природу. До образотворчих засобів наочності відносять і технічні засоби навчальні відеофрагменти, презентації, аудіозаписи, радіо- і телепередачі. Такі види наочності орієнтуються на зорові та слухові аналізатори учнів (аудіовізуальна наочність).

Під час навчання широко застосовуються записи автентичних текстів. Екранні наочні навчальні посібники, звукові навчальні посібники, а також комп'ютерні технології, об'єднуються в групу технічних засобів навчання. Завдяки сучасним можливостям, ми можемо широко використовувати комп'ютерні технології. Зокрема: презентації, відео матеріали, фільми – це не лише зручні, а й досить ефективні засоби навчання французької мови. Доцільне застосування технічних засобів під час вивчення іноземних мов дозволяє заповнити відсутність природного іншомовного середовища, яке є необхідним для школярів[3,с.35].

Однак, використання різних видів наочності може мати не тільки позитивне, а й негативне значення. Перенасиченість використання різних видів наочності, неправильне її застосування ускладнює формування понять, тому що відволікає увагу учнів від суттєвих ознак показаних об'єктів, підсилюючи другорядні. Підкреслюючи роль різних видів наочності у навчанні, не можна нехтувати тим, що одночасно в учнів треба розвивати не тільки наочно-образне, а й абстрактно-логічне мислення. Через це не рекомендується надмірно застосовувати наочні засоби. Якість навчання залежить від правильного використання вчителем різних типів наочних засобів.

В цілому ж, наочність допомагає учням засвоювати мовний матеріал на уроках французької мови осмислено та з інтересом. Крім того, наочність активізує пізнавальну активність учнів, підвищує мотивацію до уроків іноземної мови, розширює об'єм матеріалу, тренує творчу уяву, розвиває волю, полегшує весь процес вивчення іноземної мови. Вчителю необхідно використовувати на уроках іноземної мови широкий спектр наочних засобів[3,с.37].

Слід прокоментувати деякі види вправ, зорієнтованих на використання засобів наочності. Так, якщо учитель починає із загальних запитань, на які очікує короткі відповіді, він перевіряє розуміння учнями лексичної одиниці; почати репродукцію нової лексичної одиниці доцільно або з імітації зразків мовлення, або з лаконічних відповідей на альтернативні запитання, де матеріал для відповіді учня закладений у запитанні вчителя. Більш прийнятними є також лаконічні, а не повні відповіді на спеціальні запитання.

Вправи на завершення зразків мовлення не слід комбінувати із вправами на заповнення пропусків відповідними лексичними одиницями. Підстановчі елементи у вправах можуть бути вербальними і підказуватися усно вчителем або подаватися списком чи у вигляді таблиці, з якої учень може вибирати потрібну лексичну одиницю, та невербальними (малюнки, картки тощо) [6,с.18].

Основні види не комунікативних вправ, які застосовуються у процесі засвоєння лексичних одиниць:

а) на засвоєння форми і значення лексичної одиниці, використовуючи при цьому картки, зображення, презентації, відеофільми тощо:

- Повторення слів, словосполучень, мовних кліше за вчителем (диктором)

- Згадування і називання слів з певною орфограмою, до певної теми тощо

- Групування слів за різними формальними ознаками

- Розташування слів в алфавітному порядку

- Згадування і називання усіх видових понять при називанні певного родового поняття

- Вибір з ряду слів того, що відповідає / не відповідає темі

- Заповнення пропусків у реченні відповідними словами

- Називання слова за його дефініцією або зображенням

- Вибір синоніма (антоніма), еквівалента рідною мовою до даного слова, словосполучення

б) на засвоєння сполучуваності слів з використанням різноманітних засобів наочності:

- Складання словосполучень з окремих слів

- Розширення речення

- Називання іменників, які можуть вживатися з даним дієсловом, прикметників – з даним іменником та ін.

- Вилучення слова з ряду слів, яке не поєднується з ключовим словом

- Знаходження еквівалентів у рідній мові до даних сталих словосполучень іноземної мови

У процесі автоматизації дій учнів з лексичними одиницями пасивного і потенціального словників застосовуються переважно не комунікативні (рецептивні та рецептивно-репродуктивні) вправи, тому що учень зустрічається насамперед з формою лексичної одиниці, а її значення він має зрозуміти, виконавши певні дії та операції. Тут пропонуються наступні види вправ:

- Заповнення пропусків у тексті або таблиці при читанні

- Співвіднесення багатозначного слова у даному контексті з його еквівалентами в рідній мові

- Вибір значення багатозначного слова

- Вибір з тексту слів на основі їх тематичної спільності

- Знаходження в тексті слів, що виражають позитивну чи негативну оцінку, характеристику
- Визначення значень незйомих складних слів за їх компонентами, використовуючи малюнки, картки тощо
- Визначення значення незйомих слів, утворених за конверсією, використовуючи зображення, картки тощо
- Здогадка про значення слова, словосполучення за контекстом при перегляді відеофільму або за допомогою карток, малюнків[5,с.34]

На уроках французької мови можливе вивчення нових слів, які не обов'язково передбачені програмою, з метою розширення словникового запасу учнів. Навчання пасивного лексичного матеріалу та формування потенціального словника здійснюється при виконанні вправ на читання. А різноманітні види вправ комунікативної спрямованості сприяють досягненню головної мети навчання французької мови - навчати не мові, а вмінню спілкуватися, застосовувати на практиці набуті знання та лексичні навички.

Таким чином, якщо тренувальні вправи, спрямовані на формування лексичних навичок, захоплюючі та цікаві, то вони добре запам'ятовуються; досліджуваний матеріал «приклеюється» і у дітей з'являється відчуття певного досягнення, яке розвиває мотивацію до подальшого навчання. Цей циклічний процес генерує позитивне ставлення до вивчення французької мови, що є однією з найцінніших речей, які викладачі можуть дати дітям.

Список використаної літератури:

1. Безкоровайна Ю. Унаочнення як засіб формування іншомовної лексичної компетенції учнів / Ю. Безкоровайна // Студентський науковий альманах факультету іноземних мов, 2009. Вип 1(6) – С. 230 – 234
2. Дроздовська І.В. Наочність / І.В. Дроздовська // Англійська мова в початковій школі, 2008. №9. С. 35
3. Дроздова Т.И. Опоры – символы на уроках английского языка. / Т.И. Дроздова // Иностранные языки в школе, 1999 №6 – С. 35-39
4. Казачинер О.С. Дидактичні ігри як засіб активізації діяльності учнів на уроках англійської мови / О.С. Казачинер // Англійська мова та література, 2007. № 36. – С. 41-47
5. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения / Я.А Коменский — М.: Педагогика, 1982. Т.2. – С.34
6. Ярмолович О.І. Формування образно-концептуальних компонентів мислення студентів у процесі вивчення педагогічних дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / О.І. Ярмолович. Одеса, 1998. – С.18
7. Саволайнен Я.В. ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ НАОЧНОСТІ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ// Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2014. Випуск 37